

MAGYARORSZÁGI
VONATKOZÁSÚ ŐSNYOMTATVÁNYOK (INCUNABULA)
A M. T. AKADEMIA KÖNYVTÁRÁBAN.

Közli: Hellebrant Árpád, akadémiai könyvtártiszt.

(Folytatás.)

IV.

V e l e n c z e 1484.

Fasciculus Temporum. Venetiis apud Erhardum
Ratdolt in folio.

E munka nem tartozik a szorosán vett magyarországi vonatkozású ősnymtatványok közé, de a rajta levő érdekes feljegyzések miatt felvettük jegyzékünkbe.

Ívrétben goth izlésben két hasábon van kiállítva s 8 számozatlan, 66 számozott, összesen 74 levélből áll. A szöveget 74 fametszetű ábra díszíti, a terniók azonban sem betűkkel, sem custosokkal jelezve nincsenek. Voltaképeni címlappal nem bír, hanem az első számozatlan levél második lapján Erhardus Ratdolt nyomdász ajánló levelével kezdődik Nicolaus Mocenicushoz e fölirattal: »Nicolao Mocenico Magnifici. D. francisci || patricio veneto Erhardus ratdolt. Salutem.« Ratdolt e munkát többször kiadta, mint ez az előszó e helyéből kitünik: »Statui impresentia. cum temporum fasciculum quem ter solus ego his in partibus Italiae impositis ordine suo figuris et signis ante hac impressi, cura et opera diligentiori imprimendum sumpserim« etc. Ezután a 2^a 3^b számozatlan leveleken »Tabula commodissima« felirattal betűrendes index következik, mely a szövegtől eltérőleg laponkint három hasábben van nyomtatva. Ezt követi az 1^a számozott levélen az előszó: »(g)eneratio

et generatio laudabit opera tua et potentiam tuam pronuncia-
bunt« etc. kezdettel, s terjed a 1^b levél 2-ik hasábjáig.

Maga a munka a 2^b levélen a világteremtéssel veszi kezdetét, s az ó-kor világeseményeit Eusebius világkrónikája modorában genealogiai táblázatokkal 65 levélen adja elé. Kezdődik a következő felirattal: »Fasciculus temporum omnes antiquorum chronicas complectens. Incipit feliciter.« Végződik a 65^a számozott levélen ezen colophonnal: »Erhardus Ratdolt Augustensis impressioni paravit.« Anno salutis M.CCCC.LXXXIII. V. calen. Junii. Venetiis »Inclito principe Johanne Mocenico.«

A 65^b levélen még »Ex catena Salamonis« kezdetű szöveg következik, mely genealogiai táblázatokat foglal magában, a 66^a levélíg terjed s a könyv tartalmát kimeríti. E táblázatban a nemzedékrend egész Máriáig van levezetve. Ezzel a kemény papírba kötött munkának vége.

Maitt. I. p. 454. Götze Merkw d. K. Bibl. z. Dresden. I. p. 432. Seemiller III p. 20. 28. Zapf I. p. 165. és 168. Panzer III. p. 204. 763. »Editio Ratdolti quarta« Hain I. 2 p. 360. 6934. Grässe II. p. 554.

Megjegyzem, hogy a bibliographia a »Fasciculus Temporum« szerzőjének Rolewinck Wernert, tizenötödik századi karthauzit, tartja, kiről Serna Santander Diction. bibliogr. II. k. 411. l. ezeket mondja: »Werner Rolewinck, né à Laer, dans le diocèse de Munster se fit chartreux à Cologne en 1447, où il composa cette chronique, qui a été imprimée plus de vingt-cinqs dans le XV. siècle. Il mourut en 1492. victime de sa charité envers ses frères religieux infectes de la peste.«

Végre megjegyzem, hogy a könyv első számozatlan levélére egy ismeretlen kéz a XVI. század közepére valló irással a következőket jegyezte fel:

»Lyntij Anno M.D.XXI. XV. Maj. Serenissimus princeps,
Ferdinandus Dei Gratia Archidux Austriae m. duxit
Serenissimam principem Annam Ludouici
Q. Regis Hungariae vnicam sororem, ex qua
sequentes suscepit liberos
Nativitatis.

	Locus	Nomina	Annus	Mensis	Hor a	Obitus
Ferdinandi & Annae reginae Bohemiae & Ungariae proles.	Lyntz	Elisabetha	1526	9 Julij	4 ante Meridiem	Poloniae
	Viennae	Maximilianus	1527	1 Augusti	11 post Meridiem	15 Junij
	Pragae	Anna	1528	7 Julij	4 ante Meridiem	A ^o 1545
	Lyntz	Ferdinandus	1529	14 Junij	3 post Meridiem	
	Pragae	Maria	1531	15 Maj	4 post Meridiem	
	Inspruck	Magdalena	1532	14 Augusti	8 post Meridiem	
	Viennae	Catherina	1533	15 Septemb.	5 ante Meridiem	
	Viennae	Leonora	1534	2 Nouemb.	ante 5 Meri :	
	Inspruckh	Margaretha	1536	16 Februar		
	Pragae	Joannes	1538	10 Aprilis	Mane	Inspruckh
	Viennae	Barbara	1539	Vltima april.	Mane int. 3 & 4.	Martij A ^o
	Viennae	Carolus	1540	3 Junij	Int. 3 & 4 Merid :	1539
	Noua Ciui :	Vrsula	1541	14 Julij	12 Minutas 4 ante	
	Viennae	Helena	1543	7 Januarij	5 post meridiem	Inspruckh
Pragae	Johanna	1547	24 Januarij	8 ante Meridiem	vltima	
				8 ante Meridiem	Apr. A ^o	
					154.	

Pragae eodem Anno & Mense vero VII. Januari
 obiit Serenissima atque potentissima domina
 Dna Anna Romanorum Vnga : & Bohe : Regina
 Clementissima atque Regis Ferdinandi Vxor
 Charissima. cuius anima Deo viuat. Amen. <

V.

Strassburg 1487.

Michaelis de Hungaria Sermones Argentine in 4°.

Negyedrétű 127 számozatlan levélből álló latin nyomtatvány, góth ízlésben két hasábon kiállítva, melynek mindenikére 30 sor esik. A levelek ternio jelzései (signaturák) a következők :

1—5 + a—p₅. Ezek közül a p-vel jelölt ternio = 10 leveles, az a—1 és o terniók 8 levelesek míg az m és n-nel jelöltek hat levelesek.

Initialék a szövegben nincsenek, az ezeknek szánt hézagokat a beszédek elején a miniator nem töltötte ki. Helyeikbe megfelelő kis betűk vannak nyomva. Az egyes beszédeket, a levelek felső lapszélein nyomtatott felírások jelzik, például »Sermo I. Sermo II.« stb.

A munka az 1^a levélen a következő czimlappal kezdődik:

»Sermones Michaelis de un
garia predicabiles per totum
annum licet breues.«

Ezután a 2^a—10^b leveleken betűrendes mutatótábla következik, mely egy hasábon van nyomtatva. Colophonja: »Explicit tabula tredecim sermonum.«

Ezt követik a beszédek, melyek a 11^a levélen a következő felirattal veszik kezdetüket: »Sermones tredecim | universales Magistri | Michaelis de vngaria | incipiunt feliciter | Sequitur. humiliat | dominus filius voca | seruit Sanctitas moritur | diligit venit ambula | surge resurge.— A felírás után jön a szerző »Attentio magistri Michaelis de Ungaria« kezdetű bevezetése, melyben a 13 beszéd indokát adja elő.

Az első beszéd ugyanezen levél 2-ik hasábján kezdődik a következő szavakkal: »Clarissimi dicit doctor Nicolaus de Lyra« etc.; a 13-ik pedig a 109^b levél első hasábján végződik következőkép: »Expliciunt tredecim materiarum sermonum notabiles« a 109^b levél 2-ik hasábjá üres.

A 110^a—119^b leveleken van a Krisztus kinszenvedéséről szóló beszéd ezen felirattal: »Sermo devotus de passione domini nostrî Jesu Christi.«

A 120^a levélen más munka következik ilyen kezdettel: »Hugo de Vienna super illo Genesis: Faciamus hominem« etc., mely hasonlóképen beszédet tartalmaz, a 127^a levélíg terjed, s a könyvnek utolsó cikkét képezi. Colophonja:

Et sic est finis sit laus et
gloria trinis. Impressum
Argentîne Anno domini

M.CCCC.LXXXVII. Finitum
in vigilia Annunciationis
gloriose virginis Marie.

A könyv préselt barna bőrbe díszesen van kötve, de a kötés e század elejénél nem régibb.

Maitt I. p. 491. Panzer I. p. 33. 111. Hain. II 1. p. 114. 9046. »Magyar Könyvszemle« 1877. 308 l.

VI.

Augsburg 1488.

Joannes de Thurócz Chronica Hungarorum. Augustae apud Erhardum Ratdolt 4°.

A budai krónika után az első nyomtatott krónika, mely kizárólag Magyarország történetével foglalkozik. Negyedretű góth ízlésben, díszesen kiállított munka 171 számozatlan levélen, a szöveg közé nyomott 66 fametszetű ábrával. A levelek ternio jelzései a—yv ig terjednek; ezekből az i és y-nal jelöltek 10 levelesek, az a—g, k—o, q—t és x jegyűek 8 levelesek, a h és p jegyűek 6 levelesek, a v ternio pedig 4 leveles. A szöveg egész hasábon foly s számos fametszetű renaissance ízlésben készült initiale disziti. Egy lapra teljes 38 sor esik.

A könyvnek tulajdonképeni címlapja nincsen, hanem az 1b számozatlan levélen egy fametszettel kezdődik, mely Mátyás király és Beatrix királyné címereit a magyar sz. korona országainak címereitől körülvéve tünteti fel.

A 2a levelet egy másik fametszet foglalja el, mely »historia s. Ladislai« felirattal, sz. László király küzdelmét egy kun vitézzel ábrázolja.

Ugyanezen levél 2-ik lapján van Feger Theobald kiadónak ajánló levele Mátyás királyhoz e fölirással: »Serenissimo ac inuictissimo principi ac domino domino || Mathiae hungariae bohemiaeque regi Theobaldus fegher salutem et gloriam exoptat.«¹⁾ etc. Maga a krónika a 3a levélen Turóczy-nak Drágfi Tamáshoz intézett levelével kezdődik: »Ad egregium dominum Thomam

¹⁾ Ezen levelet Zapf. Augsburg. Buchdr. Gesch. I. p. 84. és Toldy. Uj M. Múzeum, 1850—1. II. köt. 389. lapon egész terjedelemben közlik.

de drag personalis presentie sere || nissimi principis domini Mathie: hungarie: bohemie etc regis can- || cellarium. Prefaio magistri iohannis de thwroc: in primum || librum chronice hungarorum foeliciter incipit.« Ezután a krónika szövege következik, mely a legrégebb időktől fogva egész Mátyás királyig terjed, s a 154^a levélen be van fejezve. A 154^b és 155^a levelek üresek, a 155^b levélen levő fametszet a tatárok bejövetelét IV. Béla alatt ábrázolja, s »Ingressus tartarorum in hungariam temporibus regis Bele quarti« fölírással van ellátva. Ezt követi a 156^a levélen Rogerius »carmen miserabile« című munkája, melylyel az ősonomatvány végződik. Zársorai a 171^b levélen a következők:

Serenissimorū hungarie regū chronica bene reuisa ac fideli studio emendata finit feliciter Impressa erhardi ratdolt viri solertissimi eximia industria et mira imprimendi arte: qua nuper venetijs nūc Auguste excellent nominatissimus. Impensis siquidem Theobaldi feger conciuis Budensis Anno salutifere incarnationis millesimo quadringentesimo octogesimooctauo tertio nonas Junij.

Ezen colophon alatt vannak a nyomdász betűs jelvényei: T. F. C. E. és a quaterniók betűinek registere.

A könyv kötése: XVII. századbeli disznóbőr-kötés fatáblával. A n. múzeumban 2 pergament-kiadás van, melyekben a kiadó ajánló levele aranyos betűkkel van nyomtatva. Ezen pergament-kiadásból eddigelé több példány nem ismeretes.

Maitt. I. p. 501. Denis. Suppl. p. 258. 2065. Pray Ind. libr. rar. II. 402–404 l. Zapf. I. p. 84. Panzer I. p. 114 79. »Editio unica, ut verisimile est, Augustensis.« Miller J. F. Zeitschr. v. u. f. Unger. 1804. VI. p. 77. Dibdin. IV. p. 480–487. 934. bőven leírja több fametszet mutatókat közöl. Ebert. I. p. 321. 4142. Hain II. 2. p. 414. 15518 Toldy az Uj M. Múzeum 1850–51-i folyamaiban (II k. 476 l.) értekezett Turóczi krónikájának különféle kiadásairól s a kérdés megvilágítására sok becses adalékokat közölt, melyekre még visszatérünk. Hanslick. Gesch. d. Prager Univ. bibl. p. 488 Grässe VI. p. 155 jegyz. Brunet V. p. 852. L »Magyar Könyvszemle 1877« 307 l.